

de terreinbeheerder te waarschuwen. Eerder echter zal het liggen aan de traditioneel zwak uitgewerkte natuurbescher mingsfilosofie van NM dat het beheer in de praktijk voor elk kind waarneembare raadselachtige vormen aanneemt.

Tenminste voor delen van het "oerbos" zal de toekomst er totaal verschillend uitzien mét fijnspaar dan zonder. Volgens Bottema mét fijnspaar: "een monotone fijnsparrenbos zonder enige ondergroei van betekenis". Gelukkig zijn er ook nog andere soorten-categorieën dan "ondergroei" en vergeet hij de appetijtelijke structuur van een mogelijk fijnspaarneoerbos te noemen.

Maar monotonie of niet, als dat waarschijnlijk in toenemende mate één van onze oerbossen zou blijken te zijn, is het dan niet de duurzame taak van onze

natuurbescherming het in volle (monotone) glorie te laten ontwikkelen?

De natuurbescherming moet consequent leren zijn.

C.H.J. Piël, Amsterdam

Literatuur

- Bottema, S. 1987. De invloed van de vegetatie op de fauna in Nederland gedurende het Laat Quartaire. *Nederlands Bosbouw Tijdschrift* nr. 9/10 1987.
- Zagwijn, W.H. 1961. Vegetation, climate and diocarbon datings of the Late Pleistocene of the Netherlands. Part 1: Eemian and Early Weichselian. *Mededelingen Geologische Stichting* n.s. 14:15-45.

GELEZEN

De uiterlijke kwaliteit van bosplantsoen van loofbomen

Rapportnummer: 1989-14

Uitgave: Directie Bos- en Landschapsbouw

Prijs: f 10,-

Onlangs is gereed gekomen het rapport "de uiterlijke kwaliteit van bosplantsoen van loofbomen". Dit rapport is door buro Ten Kate, Projecten in Bos- en Landbouw, opgesteld in opdracht van de directie Bos- en Landschapsbouw van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

In het rapport is alle beschikbare informatie op het gebied van de uiterlijke kwaliteitsaspecten samengebracht.

Het rapport vormt de basis voor het door de Directie BLB te voeren beleid voor de komende jaren t.a.v. de verbetering van het gebruik van hoogwaardig plantsoen.

In het rapport komen o.a. aan de orde de kwaliteitseisen die de Directie BLB zal gaan hanteren bij de beoordeling van plantmateriaal dat wordt geleverd t.b.v. de aanleg van bos en beplantingen. Bij het opstellen van deze kwaliteits-eisen zijn de reeds beschikbare Dorschkamp/SBB-normen als uitgangspunt genomen. Daarnaast is gebruik gemaakt van de eisen zoals die zijn neergelegd in de keuringsvoorschriften van de NAKB.

Naast de kwaliteitseisen is een standaardkeuringsprogramma ontwikkeld met als doel het plantsoen systematiek en objectief te handelen aan de hand van de geformuleerde kwaliteitseisen en afleveringsvoorwaarden.

Om te bewerkstelligen dat bij het transport en de verwer-

king van het plantsoen op het werk, de hoogwaardige kwaliteit behouden blijft, zijn besteksbepalingen en afleveringsvoorwaarden m.b.t. deze materie voorgesteld. Daarbij is aansluiting gezocht bij bestaande afspraken en overeenkomsten zoals de Standaard RAW (onderdeel Boomkwekerij) en de "Handelsvoorwaarden voor de Boomkwekerij in Nederland" (HBN 1987).

Naar aanleiding van het rapport is een scholings- en voorlichtingsplan opgesteld. Als eerste stap wordt op dit moment een scholingsprogramma uitgevoerd t.b.v. de medewerkers van de Directie BLB. Als vervolg daarop wordt in samenwerking met de Praktijkschool Arnhem en de directie Staatsbosbeheer een cursus plantsoenkeuring ontwikkeld. Deze cursus is bedoeld voor afnemers zoals boseigenaren, gemeenten en andere overheden, ontwerp-buro's en cultuurmaatschappijen die plannen maken en directievoeren en aannemers als verwerkers van het plantsoen. De inhoud van het rapport is toegespitst op loofhout maar is in grote lijnen ook van toepassing op naaldhout. Het rapport kan worden besteld door overmaking van f 10- op postrekening 948540 t.n.v. Dorschkamp, CAD Bos- en Landschapsbouw, Bosrandweg 20 te Wageningen onder vermelding "uiterlijke kwaliteit bosplantsoen", rapport 1989-14.

J. Goos

The Conifer Manual

volume 1 door H.J. Welch

In de Reeks Forestry Sciences als deel 34 verschenen.

Uitg.: Kluwer Academic Publishers. Prijs: hfl. 275,-

'The Conifer Manual' (2 delen) is door de gepensioneerde Engelse kweker Humphrey J. Welch samengesteld. Dit handboek is een herziening van twee uitgaven namelijk het "Manual of Cultivated Conifers in the Cold and Warm-Temperate Zone" dat door P. den Ouden en dr. B.K. Boom in 1965 gepubliceerd is en het door Welch zelf geschreven "Manual of Dwarf Conifers" uit 1979. Dit boek is vooral voor de dendrologisch geïnteresseerde kweker en liefhebber geschreven. Daarom zou in de titel ervan de Engelse vertaling van het woord 'sier'coniferen of iets dergelijks moeten voorkomen, omdat voor bosbouwers pur sang geen informatie gegeven wordt over de voor hen belangrijke bosbouwkundige eigenschappen. Dit nieuwe boek is meer dan de som van genoemde twee oude edities omdat de taxonomie aan de nu geldende richtlijnen is aangepast, de soortbeschrijvingen uitgebreid zijn, er een goed werkbaar leidraad voor determinatie van de soorten is opgenomen en tenslotte omdat het sortiment up-to-date is. Na een beknopte algemene inleiding over de soms verwarrende verzamelnaam 'coniferen', wat vrijvertaald 'kegeldragers' is - en vruchten van bijvoorbeeld *Taxus* en *Ginkgo* lijken nu eenmaal meer op bessen dan op kegels - gaat de schrijver in op het gebruik van coniferen bijvoorbeeld als solitair of voor haagbeplanting. Ook wordt ingegaan op het ontstaan van nieuwe cultivars en de keuze van de soort en/of de cultivar in samenhang met klimaat. In ons geval is winterhardheid een belangrijke eigenschap. De 63 onderscheiden geslachten met in totaal ongeveer 560 soorten komen voornamelijk verspreid voor in de gematigde streken. In het Manual worden de weinige (semi-)tropische soorten wel genoemd maar zeer kort beschreven. Van andere soorten echter, die een groot natuurlijk verspreidingsgebied hebben, kunnen er grote verschillen in aangepastheid aan groeiplaats en klimaat voorkomen. Voor de gebruiker in Nederland is het zaak om de aan ons klimaat en groeiplaats aangepaste soort of cultivar toe te passen. Om volledig te zijn - en in een handboek schijnt dat te moeten - wordt (gelukkig maar kort) ingegaan op bekende gemeenplaatsen over de cultuur van coniferen: U weet wel, jonge planten niet te lang in containers laten groeien om worteldeformatie te voorkomen, watergeven na 't planten als de grond te droog is, zorgen voor optimaal medium enzovoort.

Wat betreft de botanische classificatie van de Coniferae houdt Welch de nu meest gevolgde indeling aan van 8 families, 63 geslachten en 559 soorten aan. Hij maakt ernst met het verkrijgen van een totaalbeeld van alle cultivars van coniferen door een vervolg te geven op het werk van Den Ouden en Boom. Die verzamelden gegevens van alle sinds 1753 gepubliceerde namen. Welch heeft namelijk een

World Conifer Data Pool gesticht met als doel het verzamelen van alle gegevens van sierconiferen die in de hele wereld gebruikt worden. Hij roept op tot medewerking van iedereen die informatie over coniferen wil geven. Hij heeft daartoe een "Record of Conifer Data" in het boek opgenomen die gecopieerd mag worden en aan de coördinator kan worden toegezonden.

Hoewel bloemen en vruchten veel eenvoudiger zijn voor determinatie van de soort geeft Welch een leidraad voor identificatie van geslachten en soorten gebaseerd op de habitus van de boom, de stam, de takken en de binnen handbereik zijnde bladeren aan de zijtakken. Doordat echter bij jonge bomen de reproductieve delen ontbreken en bij oude(re) bomen hoog in de boom voorkomen, is deze leidraad veel beter werkbaar. Met een bij mij in de tuin staande *Abies concolor* is de "guide" uitgeprobeerd en inderdaad: 't werkt. Ik weet nu tenminste dat ik de onvervalste botanische variëteit *A. concolor* var. *concolor* heb. Alleen miste ik bij verdere toetsing de *Cephalotaxus harringtonia* 'Gimborn's Pillow'. Nog te nieuw en te kort in de handel dus. Bij de 12 onderscheiden hoofdgroepen was het misschien handig geweest de mogelijke geslachten te noemen die per hoofdgroep kunnen voorkomen. (Aan de andere kant weet de geïnteresseerde liefhebber wel waar hij moet zoeken en zal de eerste stap overslaan). Het laatste hoofdstuk beslaat 315 pagina's en zal in deel 2 worden vervolgd. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van alle gekweekte en min of meer verkrijgbare soorten en cultivars die in de gematigde streken in de volle grond winterhard zijn. Juist voor deze informatie zou dit boek aangeschaft moeten worden want dit is erg compleet. In deel 1 worden de geslachten *Abies* tot en met *Phyllocladus* behandeld. Soms wordt per geslacht nog een leidraad gegeven voor determinatie van de soorten. In alle gevallen wordt bij de beschrijving van soorten en de cultivars per soort de alfabetische volgorde aangehouden. Per soort worden de geldige of soms geldende namen (synoniemen) genoemd, en worden de grootte, vorm, stam, bast, takken, zijtakken, winterknoppen, bladeren, kegels en zaden en de herkomst beschreven. De lay-out is in twee kolommen; de tekst is prettig leesbaar op dun, maar wel zuurvrij papier. Als recensent moet je kritisch lezen en dus vind je een aantal onvolkomenheden. Storend zijn de soms wazige, te weinig contrasterende foto's op blz. 105, 140, 382 en de soms lelijk geretoucheerde foto's bijvoorbeeld op blz. 215. Jammer trouwens dat er geen kleurenfoto's gebruikt zijn! Minder erg vind ik de kleine beschrijvingen van de namen: op blz. 145 staat *Abies Magnifica* en op 144 *Abies magnifica*. Is het nu *Juniperus virginiana* 'Sky Rocket' of *Juniperus scopulorum* 'Skyrocket'? Volgens de auteur het laatste, maar volgens de Naamlijst van Houtige Gewassen moet het *Juniperus virginiana* 'Skyrocket' zijn. Deel 2 zal in de loop van volgend jaar verschijnen. Hierin worden de geslachten *Picea* tot en met *Widdringtonia* behandeld, alsook de vermeerdering en de ziekten en plagen. P.H. Schalk